

אור במושבות לעומת צעקה גדולה
A Dwelling of Light against the Cries of Loss
 Aviya Ezra | Torah In Motion - Parashat Bo | January 22, 2026

פרשת בא:
 ארבה – שבט, חושך – אדר, בכורות – ניסן

”ותהי צעקה גדולה במצרים”

1. שמות יא, ד-ו

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה אָמַר ה' כְּחֻצַּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְתוֹךְ מִצְרָיִם: וּמֵת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכוֹר פְּרָעָה
 הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסֵּאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרִמֹּת: וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה: וְהִיְתָה צַעֲקָה גְדוֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ
 מִצְרָיִם אֲשֶׁר קָמְהוּ לֹא נִהְיְתָה וְקָמְהוּ לֹא תִקְף:

Moses said, “Thus says GOD: Toward midnight I will go forth among the Egyptians, and every [male] first-born in the land of Egypt shall die, from the first-born of Pharaoh who sits on his throne to the first-born of the slave woman who is behind the millstones; and all the first-born of the cattle. And there shall be a loud cry in all the land of Egypt, such as has never been or will ever be again.

2א. מדרש תהילים קלו

למכה מצרים בבכוריהם. בשעה ששלח הקב"ה מכת בכורות א"ל כחצות הלילה ומת כל בכור. נכנסו כל הבכורות אצל אבותיהם ואמרו להם כל מה שאמר משה הביא עלינו אין אתם מבקשים שנחיה בואו והוציאו את העברים האלו מבינינו ואם לאו אנו מתים. השיבו להם ואמרו אפילו כל המצרים מתים אין יוצאים מכאן. מה עשו נכנסו כל הבכורות אצל פרעה והיו מצווחין לפרעה ואומרים בבקשה ממך הוציא את העם הזה שבשבילם רעה תבוא עלינו ועליך. אמר לעבדיו צאו וקפחו שוקיהם של אלו. מה עשו הבכורות מיד יצאו ונטלו כל אחד חרבו והרג את אביו שנאמר למכה מצרים בבכוריהם. למכה בכורי מצרים אין כתיב כאן אלא למכה מצרים בבכוריהם. ששים רבוא הרגו הבכורות באבותיהם.

“For the strike against Egypt’s firstborns. At the time when God sent the plague of the firstborns, Moses said to Pharaoh that at midnight, every firstborn would die. All the firstborns went to their fathers and said to them: ‘All that Moses said has come upon us. If you do not ask that these Hebrews be removed from among us, we will die.’ Their fathers replied: ‘Even if all the Egyptians die, they will not leave here.’ What did the firstborns do? They went to Pharaoh and cried out to him, saying: ‘Please, remove these people, or a calamity will come upon both us and you.’ Pharaoh commanded his servants to seize and beat them. What did the firstborns do? They immediately took up their swords and killed their fathers, as it is written, ‘For the strike against Egypt’s firstborns.’ It does not say here, ‘for the strike against the firstborns of Egypt,’ but rather, ‘for the strike against Egypt’s firstborns.’ Sixty myriads of firstborns killed their fathers.

2ב. ילקוט שמעוני, בא, רמז קפו

כשלקחו פסחיהם באותה שעה נתקבצו בכורות אומות העולם אצל ישראל ושאלום למה היו עושים כך, אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים. הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלח ישראל ולא רצו ועשו הבכורות מלחמה והרגו מהם הרבה (שישים ריבוא) הדא הוא דכתיב " למכה מצרים בבכוריהם."

3א. מדרש הגדול

והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים. אמרו בשעה שאמר משה "והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים" יצתה זקינה אחת לקראתו אמר לו: "נביא שקר אתה. זקינה שאין לה לא אב ולא אם ולא אח ולא אחות ולא בן ולא בת על מי תצעק?", אמר לה: העבודה תקדום צעקתך לצעקתם". אמרו, בן אחד היה לה ומת ועשתה דיוקני דליש בדמות בנה ובכל יום ויום אחר שאוכלת ושותה היתה עומדת ומרקדת לפניו. באותה הלילה באו הכלבים ושמטוהו והיתה בוכה וצועקת ומיללת עליו, לקיים מה שנאמר "והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים."

The *Midrash HaGadol* says: "There was a great cry throughout all the land of Egypt." They relate that when Moses said, "There will be a great cry throughout all the land of Egypt," an elderly woman went out to meet him and said to him: "You are a false prophet. An old woman who has no father or mother, no brother or sister, no son or daughter—over whom will she cry?" He said to her: "By the Temple service, your cry will precede their cry." They said: She had one son who had died, and she made an image of clay in the likeness of her son. Every single day, after eating and drinking, she would stand and dance before it. On that night, dogs came and dragged it away, and she wept, cried out, and wailed over it—thus fulfilling what is said: "There was a great cry throughout all the land of Egypt."

ב. שיר השירים פב, כד

באותו הלילה שאמר משה לפרעה כה אמר ה' כחצות הלילה וגו', וכתוב ומת כל בכור וגו', היתה שם אשה אחת ואמרה, לא גזר משה אלא על מה שבבתים, אבל שבגגות הם נמלטין, מה עשתה? נטלה את בנה והטמינה בגג, הזמין לה הקב"ה כלב ואכלהו, עמדה היא בחצי הלילה ומצאה את בנה בפי הכלב, ומיד צעקה ומלאה את כל הארץ מצעקתה הה"ד "ותהי צעקה גדולה במצרים."

On that night, when Moses said to Pharaoh, "Thus says the Lord: At midnight..." and it is written, "Every firstborn shall die," there was a certain woman who said: "Moses decreed only concerning those who are inside the houses; but those who are on the rooftops will escape." What did she do? She took her son and hid him on the roof. The Holy One, blessed be He, summoned a dog, and it devoured him. She arose at midnight and found her son in the mouth of the dog, and immediately she cried out and filled the entire land with her cry, as it is written: "And there was a great cry in Egypt."

4. סיכום מדבריו הרב משה ליכטנשטיין

עלינו להבין שמדובר בכאב אמתי. "צעקה גדולה במצרים" אין הכוונה לדמעות תנין. מדובר ברחמי האב על הבן במובן הפשוט ביותר. יש כאן פגיעה אנושה וקשה ביותר במצרים, ועלינו להיות רגישים לכך. מציאות של "אין בית אשר אין שם מת" קשה להבנה ולתפישה.

We must understand that this refers to genuine pain. "A great cry in Egypt" does not mean simple tears. It is the compassion of a father for his son in the simplest, most literal sense. There is an extremely severe and devastating blow to Egypt, and we must be sensitive to it. A reality in which "there is no house without a dead person" is difficult to comprehend and to grasp.

"בני בכורי ישראל"

5. בראשית כז, ל-לד

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יַצְחָק לְבָרְכוֹ אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אָרְ יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פָּנָיו יַצְחָק אֲבִיו וַעֲשׂוֹ אֱחָיו בָּא מִצִּיד׃
וַיַּעַשׂ גַּם־הוּא מִטַּעֲמִים וַיָּבֵא לְאֲבִיו וַיֹּאמֶר לְאֲבִיו יָקֻם אָבִי וַיֹּאמֶר לְבָרְכֵנִי נָפֶשְׁךָ׃ וַיֹּאמֶר לוֹ יַצְחָק אֲבִיו מִי־אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנִי בֶןֶךָ בְּכֹרֶךָ עָשׂוֹ׃ וַיִּחַרְדּוּ יַצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־מָאֵד וַיֹּאמֶר מִי־אֲפֹאֵהוּא הוּא הַצֵּד־צִיד׃ וַיָּבֵא לוֹ וְאָכַל מִכָּל בְּטָרָם תָּבֹא וְאֲבָרְכֶהוּ גַם־בְּרוּךְ יְהִיָּה׃ כִּשְׁמַע עָשׂוֹ אֶת־דְּבַר אֲבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְּדֹלָה וַמְרָה עַד־מָאֵד וַיֹּאמֶר לְאֲבִיו בְּרַכְנִי גַם־אָנִי אָבִי׃

No sooner had Jacob left the presence of his father Isaac, after Isaac had finished blessing Jacob, than his brother Esau came back from his hunt. He too prepared a dish and brought it to his father. And he said to his father, "Let my father sit up and eat of his son's game, so that you may give me your innermost blessing." His father Isaac said to him, "Who are you?" And he said, "I am your son, Esau, your first-born!" Isaac was seized with very violent trembling. "Who was it then," he demanded, "that hunted game and brought it to me? I ate of it before you came, and I blessed him; now he must remain blessed!" When Esau heard his father's words, he burst into wild and bitter sobbing, and said to his father, "Bless me too, Father!"

6. רש"י בראשית כה, כו:

ואחרי כן יצא אחיו וגו'. ששמעתי מ"א הדורשו לפי פשוטו, בדין ה'ה אוהז בו לעקבו, יעקב נוצר מטפה ראשונה ועשו מן השניה; צא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן לה שתי אבנים זו אחר זו – הנקנסת ראשונה תצא אחרונה והנקנסת אחרונה תצא ראשונה; נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון, ויעקב בא לעקבו, שיהא ראשון ללדה כראשון ליצירה, ויפטר את רחמה ויטל את הבכורה מן הדין:

I have heard a homiletical midrash that expounds it according to its simple meaning: It was with justice that he was grabbing him to hold him back. Jacob was conceived from the first drop and Esau from the second. Go and learn from a tube with a narrow opening - put in it two stones, one after the other. The one that goes in first will come out last, and the one that goes in last will come out first. It comes out that Esau, who was conceived last, came out first, and Jacob, who was conceived first, came out last. And [so] Jacob came to hold him back, so that the first for birth would be the same as the first for conception; and he would open [his mother's] womb and take the first-born status with justice (see Genesis Rabbah 63:8).

7. מהר"ל, גבורות ה, נז

והם עשרה חלקים שברא הקדוש ברוך הוא בששת ימי בראשית ולכל חלק אחד מאמר אחד בפני עצמו, והם עשרה מאמרות שבהם ברא עולמו, כי בראשית גם כן מאמר הוא כדאיתא במסכת ראש השנה (לב ע"א) ואף על גב שלא היו המכות באות עליהם כסדר מאמרות שבהם ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו.

8. רש"י, בראשית א, א

בראשית ברא- אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל: בשביל התורה שנקראת (משלי ח כב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיהו ב ג) ראשית תבואתו.

This verse calls aloud for explanation in the manner that our Rabbis explained it: God created the world for the sake of the Torah which is called (Proverbs 8:22) "The beginning (ראשית) of His (God's) way", and for the sake of Israel who are called (Jeremiah 2:3) "The beginning (ראשית) of His (God's) increase".

9. תהילים עח, נא

וַיַּךְ כָּל-בְּכוֹר בְּמִצְרַיִם רִאשִׁית אוֹנִים בְּאֶהֱלֵיהֶם.

[God] struck every [male] first-born in Egypt, the first fruits of their vigor in the tents of Ham.

10. ר' מנחם המאירי

וראשית אונים באהלי חם - הוא גם כן רמז למכת בכורים, והוא כפל לשון.

"היה אור במשבותם"

11. שמות פרק י, כב-כג

וַיִּטּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ-אֲפֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים: לֹא-רָאוּ אִישׁ אֶת-אָחִיו וְלֹא-קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלֹכַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:

Moses held out his arm toward the sky and thick darkness descended upon all the land of Egypt for three days. People could not see one another, and for three days no one could move about; but all the Israelites enjoyed light in their dwellings.

12. ספר דגל מחנה אפרים, פרשת בא

ולכל בני ישראל היה אור במושבותם. יש לפרש על דרך דאיתא בנדרים (ל"ב). כל המתמם עצמו הקב"ה מתמם עמו עיין שם וכתוב (בראשית י"ז, א') התהלך לפני והיה תמים ולא כתיב והיה תמים. והתהלך לפני כי מקודם צריך אתערותא דלתתא וזהו התהלך לפני ואחר כך והיה תמים היינו שהקב"ה יתמם עמו כמו שהוא הולך באמת כך הקב"ה מראה לו האמת גם כן וזהו נהירו דאנפין וכמו שכתוב (ישעיה ס', י"ט)

והיה לך ה' לאור עולם (שמות י"ג, כ"א) וה' הולך לפנייהם היינו אור נהירו דאנפין, וזהו ולכל בני ישראל היה אור במושבותם, היינו במושב תם, ומושב הוא לשון עכבה שמעכב ומבלה ימיו בטוב, תם היינו אמת מידת יעקב שנקרא איש תם אזי ולכל בני ישראל היה אור מחמת שהיו הולכים בתמימות ובאמת היה הקב"ה מאיר להם גם כן נהירו דאנפין כנ"ל והבן.

13. רבי יצחק מאיר מגור, חידושי הרי"מ על התורה, פרשת בא

לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו החושך הגרוע ביותר הוא, כאשר איש אינו רוצה לראות את אחיו בצערו ולהושיט לו עזרה. ברם, התוצאה היא, שכאשר אדם מתעלם מדחקו של חברו אין הוא עצמו יכול למוש ממקומו - "ולא קמו איש מתחתיו."

The greatest darkness is not the absence of light, but the inability to see one's fellow in pain and to rise in order to help him.

14. רבי מנחם בן שלמה, מדרש שכל טוב, שמות י, כ

ולמה לקו במכת חשך, לפי שהיה מצרי תופש בעברי, ואומר לו עמוד לפני עד שאני סועד, והנר יהא מונח על ראשך, ולא תזוז, שאם אתה זז לכאן ולכאן, אני חותך את ראשך בסייף, לפיכך שלח חשך ויחשיך.

And why were they struck with the plague of darkness? Because an Egyptian would seize a Hebrew and say to him: "Stand before me while I eat, and let the lamp be placed upon your head. Do not move, if you move this way or that, I will cut off your head with a sword." Therefore, He sent darkness, and it grew dark.

15. שמות פרק יא, א-ג

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֹד נִגַע אֶחָד אָבִיא עַל-פָּרְעֹה וְעַל-מִצְרַיִם אֲחֵרֵי-כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִצֵּה כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גֹרֶשׁ יִגְרֹשׁ אֶתְכֶם מִצֵּה: דְּבַר-נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּלִי-כֶסֶף וְכָלִי זָהָב: וַיִּתֵּן ה' אֶת-חֲנֹן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי-פָּרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם:

And GOD said to Moses, "I will bring but one more plague upon Pharaoh and upon Egypt; after that he shall let you go from here; indeed, when he lets you go, he will drive you out of here one and all. **Tell the people to borrow, each man from his neighbor and each woman from hers, objects of silver and gold.**" GOD disposed the Egyptians favorably toward the people. Moreover, Moses himself was much esteemed in the land of Egypt, among Pharaoh's courtiers and among the people.

16. הגר"א, קול אליהו על שמות פרק יב, לה

ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות, וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וגו' (שם יב, לה-לו) פירש"י כדבר משה שאמר להם במצרים וישאלו איש מאת רעהו עכ"ל. ויש לדקדק הלא מפורש זה ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וגו', ומה חידש רש"י ז"ל בזה, אמנם י"ל דכוונת רש"י ז"ל כך היא, דהנה איתא במס' ב"ק (דף ל"ו ע"ב) שור של ישראל שנגח שור של מצרי פטור, והטעם דכתיב כי יגח שור איש את שור רעהו ולא של מצרי, א"כ כאן היה קשה לרש"י ז"ל איך נאמר לעיל (יא. ב) דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' היינו מהמצריים הא קי"ל דמצרי איננו בכלל רעהו, ועוד קשה הלא שם כתיב דבר נא ופירש"י ז"ל שם, אין נא אלא לשון בקשה למה היה צריך לבקש לרכוש למו הון ושלל רב, אלא ע"כ צ"ל דלא היה ביכולתם לעשות כזאת אם לא אשר מקודם יכופו את יצרם לעשות חסד איש עם רעהו ואזי עולם חסד יבנה, כי על ידי זה ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים וגו' ולפי זה קאי רעהו על ישראל ושפיר שייך בזה לשון בקשה, והשתא לפי"ז מיושב דברי רש"י ז"ל כאן דכתיב ובני ישראל עשו כדבר משה שאמר להם במצרים וישאלו איש מאת רעהו, היינו כי בני ישראל עשו חסד זה לזה ע"י שאלה. ועי"ז וישאלו ממצרים כלי כסף וגו' וה' נתן חן העם בעיני מצרים וישאלום. (לקוטי תורה).